

DOI: 10.33270/0525693.17
УДК 343.9:351.745.7:343.35

ЛУЦАК Сергій

здобувач Національної академії внутрішніх справ

м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-7237-2216>

СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Анотація. У статті досліджено способи вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності працівниками Національної поліції України. На підставі аналізу положень кримінального та кримінального процесуального законодавства, наукових джерел, а також матеріалів кримінальних проваджень встановлено найпоширеніші моделі службової злочинності та визначено їх структурні елементи. Увагу зосереджено на особливостях реалізації злочинних намірів, зумовлених специфічним службовим статусом поліцейських, доступом до оперативної інформації та матеріально-технічних ресурсів. Виокремлено основні способи протиправної поведінки: зловживання владою або службовим становищем, одержання неправомірної вигоди, фальсифікація документів, перевищення повноважень із застосуванням насильства, незаконне привласнення майна, несанкціоноване використання спеціальних засобів і службової інформації. Висвітлено поширені тактики приховування службових кримінальних правопорушень, зокрема маскування чи знищення інформації, створення неправдивого алібі, вплив на свідків, інсценування обставин, що перешкоджають розслідуванню. Констатовано, що поєднання кількох способів у межах одного кримінального епізоду суттєво ускладнює їх виявлення і потребує комплексного оперативно-розшукового супроводу. Сформульовано висновок про високий рівень адаптивності правопорушників до умов службової діяльності, наявність внутрішніх механізмів приховування злочинів і необхідність удосконалення антикорупційних та превентивних заходів у Національній поліції, передусім в умовах збройного конфлікту та воєнного стану.

Ключові слова: сфера службової діяльності; службова злочинність; поліцейський; Національна поліція України; спосіб; протидія.

Рекомендоване посилання:

Луцак С. Способи вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності працівниками Національної поліції України. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 147–154. DOI: 10.33270/0525693.17

Вступ

Однією з ключових передумов підвищення ефективності функціонування правоохоронної системи України, зокрема Національної поліції, у сфері протидії кримінальним правопорушенням є системне та всебічне вдосконалення професійної діяльності її персоналу. Упродовж періоду становлення інституту правоохоронних органів суспільство традиційно висуває до їх представників підвищені вимоги, що охоплюють не лише наявність належної фахової освіти, професійної компетентності та культури комунікації, а й високий рівень морально-етичних рис, доброчесності, прозорості в службових діях і безумовну орієнтованість на захист прав і свобод людини та громадянина.

В умовах сучасних соціально-правових викликів значущою є проблема забезпечення та підтримання громадської довіри до органів поліції.

Ця довіра безпосередньо ґрунтується на оцінці суспільством не лише досягнутих результатів діяльності правоохоронних органів, а й законності, пропорційності та етичності методів, якими ці результати здобувають. Отже, рівень задоволеності населення діяльністю поліцейських є вагомим індикатором стану правоохоронної системи загалом й ефективності її реформування зокрема.

На цьому тлі гостро постає проблема протиправної поведінки окремих працівників поліції в межах виконання ними службових повноважень. Вчинення кримінальних правопорушень представниками правоохоронних органів не лише завдає безпосередньої шкоди інтересам служби, а й суттєво підриває авторитет держави, провокує зростання правового нігілізму, знижує рівень правосвідомості населення та формує зневіру щодо можливості досягнення справедливості правовими засобами.

З огляду на це, актуальності набуває комплексне наукове дослідження кримінальних правопорушень, що вчиняють працівники Національної поліції у сфері службової діяльності. Таке дослідження має бути спрямоване на формування сучасних теоретико-методологічних підходів до їх вивчення, удосконалення нормативно-правових засад запобігання та протидії зазначеним діям, а також на оптимізацію організаційно-управлінських механізмів у системі Національної поліції України.

Метою цієї статті є виокремлення, систематизація та аналіз типових способів вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності працівниками Національної поліції України, з огляду на положення чинного законодавства України, наукові підходи, а також матеріали слідчої та судової практики, що сприятиме розробленню напрямів протидії таким кримінально протиправним діям.

Завдання статті: визначити та класифікувати найпоширеніші способи вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності працівниками Національної поліції; проаналізувати слідчу й судову практику розслідування таких кримінальних правопорушень, виокремивши їх характерні риси і тенденції; дослідити тактику приховування службових кримінальних правопорушень, встановити їх вплив на ефективність розроблення напрямів протидії.

Матеріали та методи

У процесі дослідження застосовано комплекс взаємопов'язаних загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, що забезпечили системний та всебічний аналіз способів вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності працівниками Національної поліції України. *Нормативно-правовий метод* використано для дослідження положень Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про Національну поліцію» та інших нормативно-правових актів, які визначають правовий статус поліцейських, регламентують службові повноваження та встановлюють кримінальну відповідальність за злочини у сфері службової діяльності. *Системно-структурний аналіз* застосовано для виокремлення основних груп способів вчинення та приховування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, визначення їх структурних елементів, взаємозв'язків і закономірностей вияву. *Емпіричний метод* (аналіз слідчої та судової практики) реалізовано шляхом вивчення 90 вироків судів України, оприлюднених у відкритому доступі, за ст. 364, 365, 366, 367, 368 Кримінального кодексу України, що стосуються службової діяльності працівників Національної поліції та винесені впродовж 2020–2025 років. Метод *моделювання* використано для відтворення типових схем злочинних дій, послідовності етапів їх реалізації та способів приховування доказів; *контент-аналізу* –

для дослідження матеріалів кримінальних проважень, судових рішень і публікацій у медіа з метою виокремлення характерних ознак, тенденцій вчинення кримінальних правопорушень поліцейськими. *Статистичний метод* використано для систематизації кількісних показників і виявлення особливостей способів вчинення службових злочинів в умовах збройного конфлікту та воєнного стану.

Використання зазначених методів у комплексі дало змогу отримати достовірні емпіричні дані, забезпечити глибоке теоретичне узагальнення та сформувані обґрунтовані висновки щодо криміналістичної характеристики способів вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності працівниками Національної поліції.

Результати й обговорення

Сучасна суспільно-політична ситуація, а також трансформаційні процеси у сфері державного управління безпеки вимагають від працівників поліції не лише професійної обізнаності, а й здатності до постійного самовдосконалення, адаптивності, проактивної поведінки та вміння ефективно функціонувати в умовах стресу та високого ризику. У цьому контексті важливе значення має рівень внутрішньої професійної задоволеності поліцейських результатами своєї діяльності, адже саме він є чинником, що безпосередньо впливає на їхню мотивацію до підвищення кваліфікації, розвиток лідерських рис, ініціативності й творчого підходу до виконання службових обов'язків (Bardachov, 2019, p. 216).

В умовах воєнного стану, стрімких соціальних змін і зростання суспільного запиту на справедливість та безпеку актуальності набуває впровадження ефективних управлінських рішень та організаційних механізмів, здатних забезпечити стабільну, якісну й підзвітну діяльність поліції. Визначальним критерієм професіоналізму працівника поліції слід вважати не лише рівень спеціальних знань і навичок, а передусім – наявність високих морально-вольових рис. Ідеться про глибоку повагу до законодавства, неухильне дотримання правових норм, а також орієнтованість службової поведінки на захист прав, свобод і законних інтересів громадян як основоположного обов'язку поліцейського.

Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, зазначає В. Є. Боднар (2014), мають складний механізм реалізації. Основна складність пов'язана з «розтягнутістю» дій та наслідків, тобто причиново-наслідкового зв'язку. Усі кримінально протиправні дії в цій сфері заздалегідь планують, вони становлять певний ланцюг взаємопов'язаних дій, що надає можливість визначити певну систему дій злочинців й обумовлює своєю чергою необхідність створення оперативно-розшукових методик виявлення та документування кримінальних правопорушень, що вчиняють у службовій діяльності (Bodnar, 2014).

У Кримінальному кодексі (КК) України передбачено спеціальний розділ XVII – «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг», норми якого встановлюють кримінально-правову відповідальність, зокрема за зловживання владою або службовим становищем, перевищення службових повноважень, службову недбалість, службове підроблення та інші протиправні діяння службових осіб¹. Загальним родовим об'єктом зазначених кримінальних правопорушень є суспільні відносини у сфері публічного управління, забезпечення належного функціонування державних і комунальних органів й установ. Їх вчинення завдає шкоди інтересам державної служби, порушує принцип законності, знижує ефективність управлінської діяльності та підриває суспільну довіру до органів влади (Dudorov, 2010, p. 850).

Специфічною ознакою кримінальних правопорушень, вчинюваних працівниками Національної поліції, є їх органічний зв'язок із виконанням службових обов'язків і реалізацією наданих владних повноважень. Поліцейська діяльність за своєю сутністю передбачає охорону публічного порядку, забезпечення публічної безпеки, захист прав і свобод людини та громадянина, а також запобігання і протидію злочинності. У зв'язку з цим протиправні діяння, обумовлені використанням службового становища, можуть бути як у процесі безпосереднього виконання службових завдань (наприклад, під час затримання особи чи проведення процесуальних дій), так і поза межами службової діяльності, якщо службовий статус, авторитет чи пов'язані з ним ресурси було використано з метою досягнення злочинного результату (Martynenko, 2017, p. 121).

Відповідно до чинного кримінального законодавства, об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364 КК України (зловживання владою або службовим становищем), охоплює три обов'язкові елементи: а) дії чи бездіяльність, що суперечать інтересам служби; б) заподіяння істотної шкоди охоронюваному законом правам, свободам чи інтересам фізичних або юридичних осіб, державним чи громадським інтересам; в) наявність причинного зв'язку між протиправною поведінкою та настанням шкідливих наслідків².

Відсутність принаймні однієї з перелічених ознак виключає можливість притягнення особи до кримінальної відповідальності за цією статтею (Lutviak, 2022, p. 379). Тому під час кваліфікації таких діянь принципового значення набуває повне та всебічне встановлення всіх об'єктивних елементів складу кримінального правопорушення.

Специфіка правового регулювання діяльності працівників Національної поліції полягає в тому, що значний обсяг їхніх повноважень визначається не лише законами, а й численними підзаконними нормативно-правовими актами, здебільшого відомчого характеру, які можуть часто змінюватися, дублювати окремі положення або містити правові колізії. Така регуляторна невизначеність створює сприятливі умови для зловживання владою чи службовим становищем, що в низці випадків поєднується з іншими кримінальними правопорушеннями (Ihnatov, 2013, p. 83).

Службові зловживання, вчинювані поліцейськими, часто мають комплексний характер, поєднуючи кілька протиправних діянь, близьких за правовою природою. Однією з поширених форм є службове підроблення документів, яке використовують з метою вдавання успішної діяльності, формального забезпечення показників ефективності чи фальсифікації звітності (Busol, 2015).

Серед найбільш суспільно небезпечних правопорушень цієї категорії слід виокремити перевищення влади або службових повноважень, передбачене ст. 365 КК України. Цей склад охоплює умисні дії, що явно виходять за межі наданих службових повноважень і призводять до істотної шкоди правам і свободам громадян, а також державним, громадським чи корпоративним інтересам. Найчастіше такі діяння супроводжуються застосуванням фізичного насильства, катуванням, безпідставним затриманням, проведенням незаконного обшуку й іншими порушеннями прав людини (Azarov et al., 2018).

Залежно від характеру виконуваних службових функцій перевищення влади або службових повноважень може виявлятися у двох основних формах: перевищення прав, наданих представнику влади, зокрема під час здійснення заходів публічного впливу або застосування примусу; порушення встановлених законом вимог під час виконання адміністративно-господарських чи організаційно-розпорядчих функцій (Dubas, 2023, p. 115-117).

Реалізація службових повноважень працівниками Національної поліції вирізняється специфічними організаційно-правовими особливостями, які безпосередньо впливають на ризики зловживань й ефективність механізмів їх виявлення та припинення. Зокрема, відсутність чітко визначеного й вичерпного переліку повноважень керівників територіальних підрозділів поліції створює «вакуумні зони» нормативного регулювання. Це не лише ускладнює правозастосовну діяльність, а й значно перешкоджає органам внутрішньої безпеки у своєчасному виявленні, належному документуванні та подальшому доведенні фактів зловживання службовим становищем. Додатковим чинником, що підвищує вразливість організаційної структури поліції до корупційних ризиків, є особливості кадрової політики в окремих підрозділах. Зокрема, практику призначення на керівні посади

¹ Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

² Там само.

молодих або недостатньо підготовлених працівників нерідко використовує керівництво для реалізації власних протиправних інтересів. Виконання підлеглими наказів без належної правової оцінки їх змісту й наслідків сприяє втягненню таких працівників у незаконні схеми, що значно ускладнює процес кримінально-правового реагування та притягнення винних осіб до відповідальності (Dovban, 2020, p. 118).

Дослідження основних способів (типових схем, технологій) вчинення кримінальних правопорушень потребує попереднього з'ясування сутності поняття «спосіб вчинення злочину» та визначення його структури. Кожне кримінальне правопорушення характеризується індивідуальним, притаманним лише йому, комплексом дій та прийомів, що у своїй сукупності відображають механізм протиправної діяльності. Вивчення способу вчинення кримінального правопорушення має принципове значення, оскільки, відповідно до ч. 1 ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України, ця обставина прямо віднесена законодавцем до переліку тих, що підлягають обов'язковому доказуванню в кримінальному провадженні. Аналіз зазначеного елементу криміналістичної характеристики дає змогу глибше висвітлити природу протиправного діяння, виявити закономірності злочинної поведінки, визначити роль і функції кожного співучасника, спрогнозувати їх можливі подальші дії, а також оптимізувати планування та проведення досудового розслідування¹.

Значущим є вивчення способів підготовки, вчинення та приховування кримінальних правопорушень, оскільки їх дослідження дає змогу своєчасно ідентифікувати характерні ознаки протиправної діяльності, розробити ефективні тактичні прийоми її виявлення та створити передумови для оперативно-розшукового перекриття злочинної діяльності.

У сучасній українській криміналістичній науці триває активне осмислення змісту поняття «спосіб вчинення кримінального правопорушення» як комплексу причиново та функціонально взаємопов'язаних дій суб'єкта. Зокрема, М. В. Салтевський (2005) визначав його як сукупність довлієвих (а частково і мимовільних) цілеспрямованих дій, що знаходяться в причиново-наслідковому та функціональному зв'язку (Saltevskyi, 2005, p. 421). С. М. Зав'ялов (2005) розглядає спосіб як комплекс взаємопов'язаних дій або бездіяльності, що реалізуються в певній послідовності з використанням різних знарядь і засобів для досягнення злочинного результату (Zavialov, 2005, p. 7). На думку С. С. Чернявського (2002), спосіб вчинення злочину є системою дій, прийомів і механізмів, що застосовують на всіх етапах

злочинної діяльності – від підготовки та реалізації до приховування. Така система має як об'єктивну, так і суб'єктивну детермінацію, формуючись під впливом зовнішніх умов і внутрішніх мотивів особи. Кожен етап залишає значущі сліди, які можуть бути використані для встановлення істини в кримінальному провадженні (Cherniavskyi, 2002, p. 55-56).

А. Ф. Волобуєв (2019) акцентує, що спосіб злочину є системою дій суб'єкта, зумовленою його особистісними характеристиками, властивостями предмета посягання та зовнішніми обставинами, а детермінантами його формування є мета і мотив. Злочини, вчинені шляхом бездіяльності, характеризуються способом, що полягає в невиконанні обов'язкових дій, передбачених законом чи службовими інструкціями (Volobuev, 2019, p. 18). Вивчення способу вчинення кримінального правопорушення, слушно зазначає І. В. Гора (2012), надає важливу інформацію про особу виконавця, застосовані засоби, порядок дій, що має вирішальне значення для виявлення злочину та формування тактики його розслідування (Hoga, 2012, p. 38).

Узагальнюючи такі підходи, спосіб вчинення кримінального правопорушення доцільно визначати як послідовний ланцюг поведінки суб'єкта (Maliuk, 2020), який охоплює три взаємопов'язані етапи: підготовку, безпосереднє вчинення та приховування кримінального правопорушення. Така багатокомпонентна структура має як криміналістичне, так й оперативно-розшукове значення, оскільки її аналіз дає змогу уникнути термінологічних суперечностей, зосередитися на змістовному дослідженні механізму злочинної діяльності й забезпечити наукову основу для діяльності підрозділів внутрішньої безпеки.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень щодо службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками Національної поліції України, дає підстави виокремити низку найпоширеніших способів (варіантів поведінки), що становлять об'єкт уваги. Використання зазначених способів зумовлене специфічним службовим статусом поліцейських, обсягом їхніх владних повноважень, а також доступом до службової інформації та матеріально-технічних ресурсів.

1. Зловживання службовим становищем (28 %) – найпоширеніший спосіб, який полягає в умисному використанні владних повноважень у супереч інтересам служби з метою отримання неправомірної вигоди для себе або третіх осіб. Реалізується через прийняття незаконних рішень, перевищення компетенції, протиправне втручання в діяльність інших суб'єктів. У сукупності вони становлять понад дві третини всіх зафіксованих випадків. Особливу суспільну небезпеку становить інтеграція кількох способів у межах одного кримінального епізоду, зокрема поєднання вимагання неправомірної вигоди із фальсифікуванням доказів або перевищенням

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

службових повноважень. Такі випадки потребують комплексного аналізу мотивів, поведінкових моделей та функціональної спроможності потенційного правопорушника. *Приклад*: поліцейський, діючи всупереч інтересам служби, використав службові повноваження для сприяння наданню неправомірної вигоди третій особі. Суд кваліфікував дії за ч. 2 ст. 364 КК України¹.

2. Одержання неправомірної вигоди (25 %) – охоплює вимагання, одержання або посередництво в одержанні неправомірної вигоди за виконання чи невиконання дій з використанням службового становища. Типовими виявами є «покривання» правопорушень, пришвидшення адміністративних чи процесуальних процедур, створення умов для уникнення відповідальності.

3. Фальсифікація службових документів (15 %) – полягає в службовому підробленні, внесенні завідомо неправдивих відомостей у протоколи, рапорти, постанови й інші офіційні документи. Здебільшого спрямована на формальне обґрунтування незаконних дій, приховування фактів протиправної поведінки або фальсифікацію результатів службових перевірок.

4. Незаконне притягнення до відповідальності та перевищення службових повноважень із застосуванням насильства чи погроз (12 %) – охоплює незаконне затримання, застосування фізичного або психологічного тиску, перевищення меж допустимого примусу. Супроводжується порушенням процесуальних прав громадян з метою отримання зізнання у вчиненні правопорушення або створення штучних показників ефективності.

5. Розтрата або привласнення майна, використання матеріальних ресурсів поліції з особистою метою (8 %) – охоплює незаконне використання технічних засобів, автотранспорту, службової зброї, пального й іншого майна для власних потреб або з метою отримання вигоди. Значна частина таких діянь має латентний характер і виявляється лише під час службових перевірок чи оперативно-розшукових заходів.

6. Приховування або ігнорування відомостей про вчинені кримінальні правопорушення (7 %) – реалізується шляхом бездіяльності, навмисного виключення інформації зі звітності, службового фальсифікування даних з метою підтримання «позитивної статистики», а також унаслідок кругової поруки чи корупційних домовленостей із зацікавленими особами.

7. Незаконне використання спеціальних засобів, службової інформації та оперативних ресурсів (5 %) – охоплює незаконне стеження, прослуховування, витік інформації з баз даних,

використання оперативних відомостей у власних інтересах або їх передачу третім особам.

Матеріали кримінальних проваджень, відкритих за фактами кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, вчинених працівниками Національної поліції, надали можливість виокремити й інші способи протиправної поведінки, що мають системний характер і відображають типові моделі службової злочинності: приховування від обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення – 33 % випадків; підроблення матеріалів адміністративних або кримінальних проваджень – 29 %; фальсифікація службових чи процесуальних документів (щодо затримання осіб, проведення оглядів, вилучення речей і документів) – 19 %; несанкціоновані дії з інформацією, що оброблюється в автоматизованих інформаційних системах і комп'ютерних мережах, – 11 %; незаконне привласнення чи розпорядження тимчасово вилученим майном, речовими доказами, добровільно зданою зброєю або грошовими коштами – 8 %.

Встановлення та класифікація цих способів має не лише криміналістичне значення для побудови типових моделей злочинної поведінки, а й прикладне значення для розроблення цільових заходів протидії.

Вивчення способів приховування кримінальних правопорушень, учинених працівниками патрульної поліції, дало змогу встановити використання таких тактик: маскування інформації та/або її носіїв – 54 % випадків; знищення інформації та/або її носіїв – 46 %; приховування інформації без її знищення – 43 %; внесення до службових або процесуальних документів завідомо недостовірних відомостей – 36 %; створення неправдивого алібі – 24 %; неправомірний вплив на свідків, співучасників або потерпілих – 22 %; інсценування проблем зі здоров'ям або зникнення фігурантів – 15 %. Узагальнення наведених способів свідчить про високий рівень адаптивності правопорушників до специфіки службової діяльності, активне використання наданих повноважень і ресурсів зі злочинною метою, а також про наявність внутрішніх механізмів приховування протиправних діянь. Це суттєво ускладнює своєчасне виявлення службових злочинів і зумовлює необхідність активного оперативно-розшукового супроводу із застосуванням спеціальних методів виявлення, фіксації та документування доказів.

Підсумовуючи результати дослідження, слід зауважити, що кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, вчинювані працівниками Національної поліції, становлять особливо небезпечний різновид внутрішньосистемної злочинності, який підриває авторитет держави, знижує рівень довіри громадян до правоохоронної системи й ускладнює реалізацію завдань публічної безпеки. Окрему загрозу становить вплив збройного конфлікту на рівень корупційних

¹ Вирок Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду України від 11 серп. 2023 р. Справа № 991/7639/21. URL: https://iplex.com.ua/doc.php?id=5&red=100003ba6744868c1a3ffe03db975248a6d263&rgnum=112777606&utm_source=chatgpt.com

ризиків у поліцейському середовищі. Війна призвела до зниження рівня контролю, посилення латентності злочинності, розширення повноважень без належного нормативного регулювання, що в окремих випадках створює сприятливі умови для зловживань і вимагає запровадження додаткових антикорупційних запобіжників.

Висновки

Корупція залишається одним із ключових факторів, що детермінує протиправну поведінку у сфері службової діяльності працівників Національної поліції. На підставі аналізу матеріалів кримінальних проваджень встановлено найпоширеніші способи протиправної поведінки, що мають системний характер і відображають типові моделі службової злочинності.

Серед основних способів вчинення таких кримінальних правопорушень домінують: підроблення матеріалів адміністративних або кримінальних проваджень – 29 %; фальсифікація службових чи процесуальних документів (щодо затримання осіб, проведення оглядів, вилучення речей і документів, виконання інших процесуальних дій) – 19 %; приховування від обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення – 18 %; несанкціоновані дії з інформацією, що обробляється в автоматизованих інформаційних системах чи комп'ютерних мережах, – 11 %; незаконне привласнення чи розпорядження тимчасово вилученим майном, речовими доказами, добровільно зданою зброєю або грошовими коштами – 8 %.

Окрему категорію становлять кримінальні правопорушення, пов'язані з одержанням неправомірної вигоди, що зберігають стабільно високий рівень поширеності. У 81 % досліджених кримінальних проваджень предметом неправомірної вигоди були грошові кошти, з яких 61 % становили долари США, 34 % – національна валюта (гривня), 5 % – валюта країн ЄС.

Вивчення способів приховування службових злочинів надало можливість встановити використання таких тактик: маскування інформації та/або її носіїв – 59 %; знищення інформації та/або її носіїв – 45 %; приховування інформації без її знищення – 43 %; внесення до службових або процесуальних документів завідомо недостовірних відомостей – 34 %; створення неправдивого алібі – 25 %; неправомірний вплив на свідків, співучасників або потерпілих – 22 %; інсценування проблем зі здоров'ям або зникнення фігурантів – 15 %.

Отримані результати засвідчують високий рівень адаптивності правопорушників до умов службової діяльності, активне використання владних повноважень і ресурсів зі злочинною метою, а також наявність внутрішніх механізмів приховування, що суттєво ускладнює виявлення та документування таких діянь. Це зумовлює необхідність удосконалення оперативно-розшукових заходів, упровадження сучасних технологій фіксації доказів і посилення превентивних антикорупційних механізмів у діяльності Національної поліції України.

References

- [1] Azarov, D.S., Hryshchuk, V.K., & Savchenko, A.V. (et al.). (2018). *Scientific and Practical Commentary on the Criminal Code of Ukraine*. O.M. Dzhezha, A.V. Savchenko, V.V. Cherniei (Eds.) (2nd ed.). Kyiv: Yurinkom Inter.
- [2] Bardachov, V.V. (2019). Crimes in the Sphere of Official Activity Committed by Patrol Police Officers as an Object of Criminological Research. *Scientific Bulletin of Public and Private Law*, 5, 216-222. DOI: 10.32844/2618-1258.2019.5-1.38
- [3] Bodnar, V.Ye. (2014). Counteraction to Crimes in the Sphere of Official Activity in the Internal Affairs Bodies: Historical and Legal Aspect. *Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 3, 120-132.
- [4] Busol, O.Yu. (2015). Combating Corruption Crime in Ukraine in the Context of the Modern Anti-Corruption Strategy. *Doctoral thesis*. Kyiv.
- [5] Cherniavskiy, S.S. (2002). Methodology for Investigating Crimes in the Field of Bank Lending. *Candidate's thesis*. Kyiv.
- [6] Dovban, I.M. (2020). *Conceptual Principles of Preventing Crimes Committed by Civil Servants in Ukraine*. Kyiv: Kandyba T.P.
- [7] Dubas, V.M. (2023). Criminal Law Means of Combating Corruption Criminal Offenses in Ukraine. *Candidate's thesis*. Lviv.
- [8] Dudorov, O.O. (2010). *Selected Works on Criminal Law*. Luhansk: RVV LDUVS im. E.O. Didorenka.
- [9] Hora, I.V. (2012). The Concept of the Method of Committing a Crime and Its Definition in Detection and Investigation. *Law and life*, 9, 32-35.
- [10] Ihnatov, O.M. (2013). *Countering General Criminal Violent Crime in Ukraine*. Kharkiv: Dysa Plus
- [11] Lytviak, A.O. (2022). Classification of Criminal Offenses Committed by Law Enforcement Officers. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 3, 377-385.
- [12] Maliuk, V.V. (2020). Forms of Operationally Significant Behavior of Persons Committing Criminal Offenses as Part of Criminal Communities. *Legal science*, 1(103), 33-39. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-103-1.05

- [13] Martynenko, V.O. (2017). Peculiarities of Criminal Liability for Abuse of Power or Official Position Committed by Civil Servants. *Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 3(104), 118-132.
- [14] Salteviskyi, M.V. (2005). *Criminalistics (in Modern Presentation)*. Kyiv: Kondor.
- [15] Volobuiev, A.F. (2019). *The Mechanism of Crime and Its Connection with the Conceptual Provisions of Criminalistics*. Kryvyi Rih: R.A. Kozlov.
- [16] Zaviaalov, S.M. (2005). The Method of Committing a Crime: Certain Problems of Study and Use in Combating Crime. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv.

Список використаних джерел

- [1] Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
- [2] Бардачов В. В. Злочини у сфері службової діяльності, що вчиняють працівники патрульної поліції як об'єкт кримінологічного дослідження. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 5. С. 216–222. DOI: 10.32844/2618-1258.2019.5-1.38
- [3] Боднар В. Є. Протидія злочинам у сфері службової діяльності в органах внутрішніх справ: історично-правовий аспект. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 3. С. 120–132.
- [4] Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у контексті сучасної антикорупційної стратегії : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2015. 479 с.
- [5] Чернявський С. С. Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2002. 240 с.
- [6] Довбань І. М. Концептуальні засади запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями в Україні : монографія. Київ : Кандиба Т. П., 2020. 424 с.
- [7] Дубас В. М. Кримінально-правові засоби протидії корупційним кримінальним правопорушенням в Україні : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Львів, 2023. 319 с.
- [8] Дудоров О. О. Вибрані праці з кримінального права. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2010. С. 849–852.
- [9] Гора І. В. Поняття способу вчинення злочину та його визначення в розкритті та розслідуванні. *Закон і життя*. 2012. № 9. С. 32–35.
- [10] Ігнатов О. М. Протидія загальнокримінальній насильницькій злочинності в Україні : монографія. Харків : Діа Плюс, 2013. 650 с.
- [11] Литвяк А. О. Класифікація кримінальних правопорушень, що вчиняються працівниками правоохоронних органів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 3. С. 377–385. DOI: 10.31733/2078-3566-2022-3-377-385
- [12] Малюк В. В. Форми оперативно значимої поведінки осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення у складі злочинних спільнот. *Юридична наука*. 2020. № 1 (103). С. 33–39. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-103-1.05
- [13] Мартиненко В. О. Особливості кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем, що вчиняють державні службовці. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 3 (104). С. 118–132.
- [14] Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с.
- [15] Волобуєв А. Ф. Механізм злочину та його зв'язок з концептуальними положеннями криміналістики : монографія. Кривий Ріг : Р. А. Козлов, 2019. 122 с.
- [16] Зав'ялов С. М. Спосіб вчинення злочину: окремі проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2005. 21 с.

LUTSAK Serhii

Researcher of the National Academy of Internal Affairs

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-7237-2216>

WAYS OF COMMITTING CRIMINAL OFFENSES IN THE FIELD OF OFFICIAL ACTIVITIES BY EMPLOYEES OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

Abstract. *The article examines the ways in which criminal offenses are committed in the field of official activity by employees of the National Police of Ukraine. Based on the analysis of the provisions of criminal and criminal procedural legislation, scientific sources, as well as materials of criminal proceedings, the most common models of official crime are established and their structural elements are determined. Special attention is paid to the peculiarities of the implementation of criminal intentions, due to the specific official status of police officers, access to operational information and material and technical resources. The main methods of illegal behavior are highlighted: abuse of power or official position, obtaining illegal benefits, falsification of documents, abuse of authority with the use of violence, illegal appropriation of property, unauthorized use of special means and official information. Common tactics of concealing official criminal offenses are described, in particular, masking or destroying information, creating a false alibi, influencing witnesses, and staging circumstances that hinder the investigation. It is shown that the combination of several methods within one criminal episode significantly complicates their detection and requires comprehensive operational and investigative support. The conclusion is made about the high level of adaptability of offenders to the conditions of official activity, the existence of internal mechanisms for concealing crimes and the need to improve anti-corruption and preventive measures in the National Police, especially in conditions of armed conflict and martial law.*

Keywords: *sphere of official activity; official crime; police officer; National Police of Ukraine; method; counteraction.*